

Ladislav Babić

Turingov test slobode

Jedna od najpoznatijih umjetničkih slika, čak više po simboličkoj negoli svojoj umjetničkoj vrijednosti, je ona *Eugenea Delacroixa* „[Sloboda vodi narod](#)“. Pomalo ciničnom tipu, poput autora teksta, namah se postavlja pitanje: „*Kamo, tj kuda ga vodi?*“. Sam *Eugene* je pisao svome bratu, francuskom generalu: „*Započeo sam prikaz moderne teme, scene na barikadama ... i iako se nisam borio za svoju zemlju, slikao sam za nju*“. Svakako, odmah je vidljivo da polugola žena sa zastavom u ruci, vodi ljude na barikade, a možda i većinu izravno u smrt. Dobro, rekli biste, sve ima svoju cijenu pa ni sloboda ne pada s neba kao poklon, poput besplatne kišice. Tek da stavimo događaj povodom kojeg je slika nastala u povijesni kontekst, radilo se o *julskoj revoluciji 1830. godine* kojom je vlast jednog francuskog kralja zamijenjena onom drugog – kažu, podnošljivijeg vladara – tim prije što su mu ovlasti bile djelomično ograničene (kao, hvala bogu na nebesi, i novoj hrvatskoj predsjednici!). Kolika je bila vrijednost slobode za koju se ginulo, pokazuje već četiri desetljeća kasniji događaj u istoj zemlji, poznat kao „*Pariška komuna*“, gdje su ustanici podjednako jurišali na barikade, a preživjeli u novom pohodu za slobodu bili strijeljani kao opomena žiteljima da drugi put bolje promisle što rade. Ljudi odavno ginu za „slobodu“ jureći gotovo erotskom ekstazom – nije ni čudno da je *Sloboda* prikazana likom razgoličene žene - u smrt. Nije li poznata i ona naša, čuvena parola „*Bolje grob, nego rob!*“? Ipak, znaju li ljudi uopće što sloboda predstavlja, zbog čega li stavljaju vlastiti život na vagu sudbine?

Možda najbliže [određenje](#) slobode zbog koje bi čovjek bezglavo jurio u njeno osvajanje, jer ona se – poput naklonosti žene – osvaja, je:

„mogućnost samostalnog, nezavisnog djelovanja, mogućnost samoodređenja čovjeka, stanje oprečno postojanju prisile...“

Kako mehanizmi prisile, otkad je svijeta i vijeka, postoje u različitim oblicima – od puste fizičke sile do zakonskih akata čije nepoštivanje također izaziva u konačnici djelovanje sile, odnosno organa represije, jasno je da apsolutnu slobodu čovjek nikada nije, niti će je iskusiti. U krajnjem slučaju, humani čovjek trudit će se svoje djelovanje uskladiti s vladajućim moralnim pravilima koja nas prate od predbiblijskih vremena do suvremene humanističke etike. Samo, ima i tu caka, Da bismo im se dobrovoljno podvrgnuli, prije toga moramo uspostaviti neki *status quo* odnos sa društvom, tj. – biti dovoljno sposobni izbjeći njegove mehanizme prisile, koji u protivnom počinju djelovati (pokušajmo ne plaćati režije, rate kredita ili odbiti služenje vojnog roka ukoliko je ozakonjeno). Ništa se ne zbiva u društvenom vakuumu. Apsolutna sloboda značila bi da nam je sve dozvoljeno; ljubiti i ubiti kad nam se prohtije, grliti i zgrtati, uzdizati druge i ponižavati,... – što bi se u konačnici ne samo pretvorilo u anarhiju, već bi blokiralo bilo kakav smisleni ustroj ljudskog društva. U šali, mogli bismo reći da je apsolutna sloboda (politeističkih) bogova, dovela do njihova istrebljenja i prevlasti jednog (monoteističkog) boga, a sad ljudi u namjeri da je preuzmu na svoja pleća nastoje i tog jasnika maknuti s lica vasiona. No, lako za njega – što ako nas to odvede ne do zadnjeg boga, već do zadnjeg čovjeka na planeti? Koliko je pojam slobode maglovit i nerazumljiv čak i onima koji se odluče botiti za nju, lijepo ilustrira [film](#) o matematičkom i informatičkom geniju [Alanu Turingu](#). Dovoljno je reći – malo preuzetno, ali u osnovi istinito - da bez njega informatike (kompjuter) ne bi bilo, a *2.svjetski rat* vukao bi se koju godine duže, s par milijuna poginulih više i možda neizvjesnim ishodom. Njegov život krasno osvjetljava društvene okolnosti, intuitivne zablude i licemjerja koja prate ljudsku žudnju i borbu za „slobodu“.

Velika Britanija imala je početkom prošlog stoljeća prilično rigidni zakon o homoseksualnim vezama, što uspoređeno sa „smrtnim grijehom“ zapriječnim smrtnim kaznama u nekim suvremenim društvima, izgleda prilično benevolentno. Svoj „grijeh“ – koji je *Svjetska zdravstvena organizacija* [brisala](#) sa spiska bolesti i civilizacijski se sve raširenije tretira kao pravo na različito ispoljavanje spolnih sklonosti, bez društvene osude – tad ste mogli ispaštati u zatvoru, ili se podvrgnuti dobrovoljnoj kemijskoj kastraciji (na tragu posljednjeg je i hrvatska predsjednica

u pogledu kažnjavanja pedofila). Sasvim svejedno iz kojih razloga, socijalnih ili biološki uvjetovanih (vidim, vidim, i vi imate višak dlačica na glavi - društveno apsolutno neprihvatljivo! Jeli vam nejasno koliko dlaka smije posjedovati normalan čovjek?). I sad, desilo se da je *Hitler* – uz ostatak svijeta – odlučio oduzeti slobodu *Britaniji*, koja je oduzimala slobodu *Indiji*, u kojoj su britanske elite u sprezi sa domaćima oduzimale slobodu domorocima, koji su jedni drugima – sistemom kastinskih odnosa – oduzimali slobodu,... No, dobro, vratimo se britanskoj slobodi – što god ona bila – i *homoseksualcu Alanu Turingu* koji se odlučio staviti u njenu obranu. Kao pacifist, što je prilično zgodna pozicija jer se klanje prepušta onima koji su ga zakuhali, uz golemu podršku onih koji se inercijom svoje gluposti upliću. Da skratimo, stroj za dešifriranje poruka kriptografiranih nacističkim strojem „*Enigma*“, omogućio je *Saveznicima* do kraja rata pratiti poruke neprijatelja, a da oni toga – uvjereni u apsolutnu neprobojnost svojih šifriranih poruka - nisu bili ni svjesni, i pobijediti. A glavnu zaslugu za to imao je *Alan Turing* - taj genijalni matematičar, u privatnom životu homoseksualac – koji je upregnuo svoj genij u borbi za zajedničku, a to valjda znači i svoju vlastitu, slobodu britanskog naroda. Slobodu čega, odnosno slobodu od čega – dobro je pitanje. S ličnog stajališta, njemu je moglo zasmetati što *Hitler* šalje homoseksualce prečicom (plinske komore u konclogorima) [na nebesa](#), no – bolje razmislivši, znači li to da je *Turing* preferirao i borio se za britansko zakonodavstvo sa zatvorskom kaznom i kemijskom kastracijom za svoje ljubavne „grijehe“, koji sasvim očito nisu spadali u društvene slobode? Vjerojatno si je i sam postavljao slična pitanja kad ga je neki vrli, apsolutni [domoljub](#) (prepuni ih naši prostori) po vlastitom ništavnom uvjerenju, cinkao – valjda nezadovoljan matematičarevim doprinosom u obrani zemlje, ili posjedujući stvarnu mentalnu falingu koja nikada u povijesti ljudskog roda nije bila (za razliku od homoseksualnosti i zabranjenih knjiga) na nekom „*Index prohibitorumu*“. I, sad se *Turing* našao pred naličjem slobode za koju se borio: zatvor ili dobrovoljna kemijska kastracija? Birate li život ili amputaciju ruke, jasno je što će većina izabrati; slično bijaše i s njegovim odlukom. "*Sloboda se mjeri mogućnostima izbora dostupnih pojedincu.*", kaže *Harold Barclay*, antropolg i anarhist u knjizi „[Narod bez vlade](#)“. Pred matematičarem je zaista stajala zavidna hrpa slobodnog izbora! No, falinga metode je u tome što ona uništava dio srži ljudske ličnosti, seksualni nagon – što povratnim djelovanjem utječe na cjelokupnu psihu i ljudsku osobnost. Kroz godinu-dvije muka koje je primjenjeni postupak izazvao na i u njemu, odabrao je treći put slobode, u kojoj će - smatrao je – biti slobodniji od svih sloboda za koju se skupa sa narodom borio – samoubojstvo! Put koji mu „sloboda“

za koju se borio nije ni ponudila, dapače - „podtekstualnim“ etičkim pravilima u pozadini kršćanskih društava, čak izričito [zabranjivala!](#)

Čovječanstvo kroz povijest uči na vlastitim greškama i „greškama“, pa tu i tamo – kad akteri već odavno trunu pod zemljom, bivaju razvejani kao pepeo kroz atmosferu ili ćaskaju s božjim, odnosno vragovim gostima – odluči pokazati velikodušnost prema pokojnicima, koja je toliko falila dok su ovi bili živi. Pa, kojekakve pape rehabilitiraju *Kopernika*, *Galileja*, *Bruna* ili *Darwina* priznajući – ne svoj, jer oni lično u njemu nisu učestvovali, niti „naš“ jer ne učestvovasmo u potpaljivanju lomača – bezočni odnos ljudskog roda spram svojih najvećih sinova. Daklem, papa samo pere ruke svojih prethodnika i instituciju koje je na čelu, od krvi i grijehova prošlosti, u jalovoj nadi da će dragi *Bog* to zakašnjelo pokajanje registrirati i nekako nagraditi na „onom svijetu“. U koji pape, dakako, navodno vjeruju. To je vrsta hipokrizije koje ide više na ruku institucijama i svima nama, što će reći – u principu nikom pojedinačno. Ali, što da kažemo na licemjerni odnos vlasti, konkretno – najvišeg predstavnika vlasti *Velike Britanije* koji je sam učestvovao u ukratko prikazanim događanjima, a *Bog* ga je nagradio gotovo metuzalemskom starošću? *Britanskoj kraljici!*

Nakon neizbježnih, zakašnjelih priznanja struke koja nisu doticala emocionalnu stranu njegova života,

„...[maja 2012.](#) u britanskom Domu lordova podnet je predlog da se *Tjuring* putem posebnog zakona pomiluje. *Jula 2013.* predlog o pomilovanju u načelu je podržala i britanska vlada *David* Camerona, no umesto da se složi s drugim čitanjem ovog zakonskog predloga u Donjem domu, vlada je predložila kraljici *Elizabeti II* da upotrebi kraljevski prerogativ milosti, što je ona i učinila odobrivši posthumno pomilovanje za *Tjuringa* 24. decembra 2013.“

Čak ni vlastitom inicijativom, suveren(ka) očuvanju čije pozicije je i sam *Turing* – htio, ne htio – učestvovao, upotrijebila je s desetljećima kašnjenja „kraljevski prerogativ milosti“ – kraće rečeno: prdnula je u vjetar! Kad živ čovjek, i sam učesnik povijesnih događanja nije sposoban procijeniti doprinos, osobnost i pravo na ličnu slobodu svojih suradnika koji su mu – usput budi rečeno – spasili guzicu, to je jad na jadima, paradigma licemjerstva koju treba zapamtiti. Tako je suvremena civilizacija, preko ništavne državne vladarice koju su samo preglupi zakoni nasljeđivanja prijestolja doveli do njene pozicije, odala počast čovjeku bez koje takve civilizacije ne bi ni bilo! Što da se više veli nego [„God Save the](#)

Queen“, a *Turing* i ostali van božjeg vidokruga neka se sami čuvaju – od takve kraljice, takvih društava i tako shvaćene slobode očuvanju koje su i sami doprinjeli. Kao što reče jedna moja prijateljica nekim drugim slučajem - „*sve iz temelja stoji na krivim nogama*“. Ako je *Bog* toliko dobrohotan kolikim ga predstavljaju, ne vjerujem da nas je najurio iz *Raja* prije nekoliko upozorenja na naše ponašanje. Čini se kao da nije mnogo pogriješio, jer svoje greške doslijedno perpetuiramo i izvan *Gospodinova vrta*. Eto, barem smo doslijedni, ako ništa više!

Propitivanje slobode nije ozbiljno moguće bez rješavanja osnovnog pitanja, o slobodi ljudske volje: *jeli čovjekovo djelovanje determinirano prirodnim ili metafizičkim zakonima, ili je posve slobodno*. U rješavanju tog pitanja sinergijski sudjeluju filozofija, društvene i prirodne zanosti, a odgovor daleko od toga da je na vidiku. Od Laplaceova duha koji bi poznavanjem svih sila koje djeluju, položaja i kretanja svih čestica u svemiru bio sposoban unaprijed predvidjeti svaki mogući događaj, uključivo i ljudska djelovanja, do indeterminističkih tumačenja suvremene kvantne fizike, nikakvog odlučujućeg zaključka. Stoga se ljudsko djelovanje svodi na praktički jedino moguće, ne i uvijek (skoro nikada) najoptimalnije: tu smo, takvi smo kakvi smo mada pojma nemamo u osnovi kakvi, pa djelujmo kako nam se čini najbolje, čitaj - najkorisnije. U okviru društvenih ograničenja, doduše, što često postaje izvor ponajvećih zala ovoga svijeta. S obzirom da sloboda svakog člana skupa automatski znači slobodu cjeline, dok obrnuto to ne mora važiti - čemu svjedoče bezbrojni povijesni i suvremeni primjeri – trebalo bi krenuti putem oslobađanja pojedinaca, no u praksi se upravo čini obrnuto, što u gomilu uronjene jedinke (smrdi, ali je toplo i sigurno) prihvaćaju. U pravilima koja vladajuće društvene elite nameću, najveća je zamka po individualne slobode. Pravilo podrazumijeva kolektiv, kojeg svi članovi mu se beziznimno povinuju. No, ljudi su međusobno različiti, psihološki i prema vlastitim potrebama. Nikakav sistem pravila ne može zadovoljiti sve potrebe (slobodu) svake jedinke. Pravila koja reguliraju vladanje skupa elektrona, već i fizikalno definiranih kao nerazlučivih entiteta, zovemo prirodnim zakonima. Svi članovi skupa, s obzirom da su posve istovrsni, na isti im se način pokoravaju. Kod ljudi nije tako, tim manje ako pravila krajnje restriktivno propišemo (stoga se češće koristi termin *propis* negoli pravilo) te izazivaju apriornu odbojnost mnogih članova društva. Još i manje ako se nametnu idiotski modusi slijeđenja pravila, poput purističkog pristupa jeziku ili posve nevažnog etničkog razlikovanja građana što se često izrodi u degenerirane, nehumane pravne propise, i slični - za ljudsku osobnost posve irelevantni - obavezni a mnogima neprihvatljivi načini ponašanja. Često se većini neupitni propisi donose radi lakšeg upravljanja i manipulacijom naivnim gomilama. A gdje je manipulacija, nema ni slobode, mada će vas manipulatori

prečesto animirati (do žrtvovanja života) pozivanjem na nju. Bilo bi mnogo jednostavnije kad jedinka vlastiti odabir ne bi nastojala nametnuti drugima. Naime, sloboda podrazumijeva i pravo neprisiljenog izjašnjavanja svakog, vlastitom voljom obdarenog ljudskog bića. Vaš izbor prepuštam vama, a moju slobodu prepustite meni – nije li to poštena nagodba? Kad se već radi na individualizaciji lijekova prema potrebi pacijenata, vjerojatno bi i propise trebalo donositi tako da zadovoljavaju prirodne potrebe ograničenih grupa - na način da ne tangiraju druge grupe, napose tako da bi im štetili. Ljudska egocentrična samoljubivost, lišena misaonih procesa i tolerancije spram bližnjih, rađa otpor prema različitostima i grupama koje je reprezentiraju. Nije li pobuna desnog dijela hrvatskog građanstva protiv ozakonjenja bračnog prava homoseksualaca (teško je predočiti na koji bi to način smetalo konzumaciji braka i pravima heteroseksualnih partnera) dobra ilustracija?

Zakoni nikada neće moći definirati ponašanje svake osobe, kao što ni lijekove nećemo prilagoditi svakoj od njih, ali bismo pri njihovu donošenju trebali ukalkulirati prihvatljivu neodređenost njihove primjene, od slučaja do karakterističnog slučaja. Dakako da to ne ovisi samo o zakonodavcu, već i o „konzumentima“ zakona. Zalud zakon dekriminlizira homoseksualnost kad vi ljude takvih nagnuća kriminalizirate u svojoj svijesti. Badava se propiše medicinska upotreba marihuane, ako njeni konzumenti u vašoj glavi figuriraju kao drogeraši. Neuspješno se ozakoni sloboda vjeroispovjesti, ako inovjernici za nas predstavljaju barbare. Uzalud se država definira kao građanska, ako u praksi favoriziramo etničku većinu. Sekularnost je samo riječ na papiru, ukoliko se kler miješa u državne poslove. A sloboda izražavanja je mrtvo slovo na papiru kad je podložna proizvoljnim sankcijama vladajućih. „Čovjek (jedinka) je naše najveće bogatstvo“; skliznimo konačno van te floskule, u relnom svijetu pružajući osobama optimum mogućnosti da se zbiljski lično osjete slobodnima – a ne da im se sloboda imputira prema standardima društvenih elita. No, jeli nam to doista namjera, ako sebe sama najviše cijenimo, ostale tretirajući škartom, potrošnom robom naših života?

Sjećate li se priče za naivne, o slobodi roba? Kao, i on može biti slobodniji od gospodara koji ga tlači, u mislima plutati prostranstvima svemira i raditi što ga volja! Nekako me podsjeća na današnjicu, a čini mi se da i horde naivnih ne žure u svekolikoj svojoj slobodi skinuti okove – čak ih svojevolumjno nadjevaju. Kaj god! Sloboda postoji samo ako se istovremeno misli i živi. Tko to ne shvaća, ni ne zna o čemu priča i zaista je zaslužio negve na nogama.

NEKOPIRATI